

مقایسه اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی دانش آموزان مدارس متوسطه اول دولتی و غیردولتی استان مازندران

سیده فائزه مهدوی سلیمی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مقایسه اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی دانش آموزان مدارس متوسطه دولتی و غیردولتی، انجام شد. این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی؛ از لحاظ ماهیت، توصیفی و از نظر روش، علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری نخست، شامل کلیه دانش آموزان مدارس غیردولتی (۲۳۲۷۶ نفر) و جامعه آماری دوم، شامل تمامی دانش آموزان مدارس دولتی (۱۰۸۳۵۷ نفر) در دوره متوسطه اول آموزش و پرورش استان مازندران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۰۳ بود که بر حسب جدول حجم نمونه کرجسی و مورگان و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۳۷۹ نفر از مدارس غیردولتی و تعداد ۳۸۴ نفر از مدارس دولتی انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های اشتیاق تحصیلی رسولی خورشیدی و همکاران (پایایی: ۰/۸۴)، سرزندگی تحصیلی حسین چاری و دهقانی‌زاده (پایایی: ۰/۸۱) و انگیزش تحصیلی پنتریج و همکاران (پایایی: ۰/۸۹) پاسخ دادند. با بهره‌گیری از نرم افزار SPSS26 و در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha = 0/05$)، با استفاده از آزمون t برای گروه‌های مستقل، یافته‌ها نشان داد اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان مدارس غیردولتی بالاتر از مدارس دولتی بود. اما، انگیزه تحصیلی در مدارس غیردولتی و دولتی تفاوت معناداری نداشت. بنابراین، افزایش اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان مدارس دولتی نیازمند توجه جدی مسئولان و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش استان مازندران است.

واژگان کلیدی: اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی، انگیزه تحصیلی، مدرسه دولتی، مدرسه غیردولتی.

مقدمه

آرزوی دیرینه هر جامعه‌ای پیشرفت و تعالی افراد آن جامعه و داشتن شهروندانی فرهیخته و اندیشمند است. بدیهی است که هر پیشرفتی در زمینه‌های مختلف از جمله فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، آموزشی و فناوری، مستلزم داشتن افرادی متفکر، مبتکر، خلاق، نوآور و منتقد است که بتوانند در هر شرایطی تصمیمات درستی را اتخاذ نمایند و برنامه‌ریزی صحیحی داشته باشند که این منوط به وجود نظام آموزش و پرورش فعال و پویا است. پس، به جرأت می‌توان ادعا داشت که هر پیشرفتی از نظام کارآمد و صحیح آموزش و پرورش جوامع، نشأت می‌گیرد. از همین‌رو، به اعتقاد صاحب‌نظران سازمانی، یکی از بهترین روش‌ها برای ایجاد و حفظ نظام آموزشی مطلوب و شایسته، تربیت افراد کارآمد و متخصص در این نظام است (مهدی‌زاده و مومنی‌مهموئی، ۱۳۹۸). بررسی جوامع توسعه‌یافته نیز نشان می‌دهد که دست‌کم دارای نظام تعلیم و تربیت هدفمند، کارآمد و توانمند می‌باشند و چگونگی تدوین اهداف و روش‌های تربیتی در نظام آموزش و پرورش، تعیین‌کننده این توسعه است. بنابراین، بیشتر این کشورها با اتخاذ اهداف و روش‌های آموزشی متعالی و ایجاد زمینه‌های مناسب جهت کشف و شکوفایی استعدادها دانش‌آموزان با انجام مطالعات و تحقیقات برای شناسایی عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی تمام تلاش خود را به کار می‌گیرند (رادمنش و همکاران، ۱۴۰۱). در کشور ما نیز طی دهه‌های گذشته، پژوهشگران حوزه آموزش و تربیت تلاش کرده‌اند تا عوامل زمینه‌ای که باعث موفقیت و شکست فراگیران می‌شوند را شناسایی کنند. مشخص شده است که موفقیت تحصیلی را نمی‌توان به یک عامل نسبت داد، بلکه، عوامل بیشماری در آن دخیل هستند (زارع پاک ضیابری و دبیری، ۱۴۰۱). از سوی، دشواری و پیچیدگی دروس، جو رقابتی سنگین بین دانش‌آموزان، بعضاً وجود معلمان ضعیف و انعطاف‌ناپذیر، معیارهای نامتعارف ارزیابی و محیط سرد و غیرهمدلانه کلاسی، از جمله فشارها، استرس، چالش‌ها و موانعی هستند که دانش‌آموزان در دوران تحصیل خود با آن مواجه می‌شوند (اخوی ثمرین و همکاران، ۱۴۰۰). وجود این فشارها و چالش‌ها همراه با تغییرات شناختی و اجتماعی سریعی که در این دوره از رشد نوجوانان اتفاق می‌افتد، وضعیتی دشوار را برای دانش‌آموزان به وجود می‌آورد که حتی ممکن است به شکست یا انصراف آن‌ها از تحصیل منجر گردد (جلیلیان و همکاران، ۱۳۹۷). در این میان، اشتیاق تحصیلی^۱ از جمله متغیرهایی است که عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تاثیر قرار می‌دهد (کلوسن و بوتیلیر^۲، ۲۰۱۷) و به میزان نیرو یا انرژی یک دانش‌آموز که صرف انجام کارهای تحصیلی خود می‌کند و نیز میزان اثربخشی و کارایی حاصل شده، اشاره دارد (استروبل و همکاران^۳، ۲۰۱۱). اشتیاق تحصیلی به عنوان سرمایه روانی دانش‌آموزان، تلاش مستقیم آن‌ها برای یادگیری، کسب مهارت‌ها و تمایل به ارتقاء سطح موفقیت‌ها یاد شده که می‌تواند منجر به مشارکت مؤثر در فعالیت‌های مدرسه، شرکت در فعالیت‌های کلاسی، سازگاری با فرهنگ مدرسه و رابطه مناسب با معلمان و سایر دانش‌آموزان شود (حیرانی و موسوی، ۱۴۰۱). به عبارت دیگر، اشتیاق تحصیلی، یکی از عوامل مهم مرتبط با دانش‌آموزان است که امروزه، معلمان و آموزش‌دهندگان به آن توجه ویژه‌ای دارند. زیرا، بدون آن دانش‌آموزان از نظر شناختی و عاطفی علاقه‌ای به یادگیری ندارند و از لحاظ فیزیکی مایل به ترک مدرسه هستند (شاری و همکاران^۴، ۲۰۱۴). دانش‌آموزان مشتاق در بحث‌های کلاسی مشارکت می‌کنند، در فعالیت‌های کلاس، فعال هستند و نسبت به یادگیری از خود علاقه و انگیزش نشان می‌دهند و در مقابل، دانش‌آموزانی که اشتیاقی به مدرسه ندارند، نه تنها به اهداف بالای آموزشی دست نمی‌یابند، علاقه و انگیزه‌ای برای مدرسه رفتن ندارند، نمرات ضعیف‌تری کسب می‌کنند و به احتمال زیاد مدرسه را رها می‌کنند، آنان دانش‌آموزانی منفعل هستند، کم‌طاقت و بی‌حوصله هستند، احساس اضطراب و خستگی دارند و حتی از حاضر شدن در کلاس درس، شکایت می‌کنند (ریس و همکاران^۵، ۲۰۱۲). در مقابل، اشتیاق به تحصیل، آگاهی دانش‌آموزان را نسبت به مدرسه افزایش می‌دهد، تلاش و انرژی آن‌ها به یادگیری را

1. Academic Engagement

2. Closson & Boutilier

3. Strobel et al.

4. Shaari et al.

5. Reyes et al.

تقویت می‌کند و به آن‌ها اجازه می‌دهد تا فرایندهای مختلف یادگیری و آینده خود را بررسی کنند. هم‌چنین، موجب نتایج مثبت تحصیلی می‌شود (رسولی‌خورشیدی و همکاران، ۱۳۹۸). نتایج پژوهش‌های متعدد نیز نشان داده‌اند که اشتیاق تحصیلی هم در ارتقای پیشرفت تحصیلی و هم در کاهش رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان در مدارس نقش عمده‌ای دارد (باقری و همکاران، ۱۳۹۸). از طرفی، یکی از سازه‌های مثبت روان‌شناسی که پژوهشگران در حوزه تحصیلی به آن توجه داشته‌اند، سرزندگی تحصیلی^۱، است (شادکام و همکاران، ۱۴۰۰). چراکه، دانش‌آموزان در طول تحصیلی با چالش‌های متعددی از قبیل استرس زیاد، نمرات ضعیف و کاهش انگیزه روبه‌رو هستند و برای افزایش توان مقابله‌ای در مقابل مشکلات تحصیلی نیازمند سازگاری تحصیلی هستند، از توانمندی‌هایی که در سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان به آن توجه شده است، سرزندگی تحصیلی است (عبدی و زندی‌پیام، ۱۳۹۹). در واقع، سرزندگی تحصیلی، از جمله توانایی‌ها، توانمندی‌ها و استعدادهایی است که موجب سازگاری دانش‌آموزان در برابر تردی‌ها و فشارهای حیطه تحصیلی می‌شود (مارتین و مارش^۲، ۲۰۰۸). بنابراین، سرزندگی تحصیلی عبارت از توانایی موفقیت‌آمیز دانش‌آموزان در مواجهه با موانع و چالش‌های تحصیلی و فائق آمدن بر آن‌ها می‌باشد (کامرفورد و همکاران^۳، ۲۰۱۵). به عبارت دیگر، سرزندگی تحصیلی، توانایی دانش‌آموزان برای موفقیت در برخورد با موانع و چالش‌های تحصیلی که به نوعی در زندگی تحصیلی جاری آن‌ها روی می‌دهد، است. مانند بهانه‌جویی، عملکرد ضعیف در تکلیف، تنبلی و به تعویق انداختن انجام تکالیف، امور درسی و مدرسه‌ای، دشواری تکلیف و رقابت عجولانه و غیره (رحیمی و زارعی، ۱۳۹۵). با این وصف، سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهمی است که بر تربیت و یادگیری موفقیت‌آمیز دانش‌آموزان تاثیر می‌گذارد. این متغیر به پاسخ مثبت، مفید، سازنده و انطباقی به انواع موانع تحصیلی، اشاره دارد. سرزندگی تاثیر شگرفی نیز بر افزایش توان مقابله در مقابل مشکلات تحصیلی و بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد. بنابراین، دانش‌آموزان با سرزندگی تحصیلی مناسب، با توجه به داشتن وضعیت خوب در زمینه تحصیلی، از جمله، نمرات خوب، اعتماد به نفس بالا، انگیزه زیاد، رضایت معلمان، هم‌چنین، غیبت نداشتن مکرر، از سلامت ذهنی و شکفتگی بالایی نیز برخوردار هستند. در واقع، شکفتگی در ایجاد حس مثبت نسبت به تحصیل، خوش‌بینی نسبت به آینده و خود شکوفایی و افزایش سرزندگی تحصیلی نقش برجسته ای دارد (عبدی و زندی‌پیام، ۱۳۹۹). لذا، سرزندگی تحصیلی به عنوان یکی از مؤلفه‌های بهزیستی ذهنی و روانی نتایج مثبتی از لحاظ روانی و اجتماعی و حتی آموزشی برای نوجوانان به همراه دارد. بی‌علاقگی، خستگی و فرسودگی تحصیلی به عنوان نقطه مقابل سرزندگی تحصیلی رابطه معکوسی با عملکرد تحصیلی دارند (ویسکرمی و یوسفوند، ۱۳۹۷). به طور کلی، حس درونی سرزندگی، شاخص معنی‌داری برای سلامت ذهنی است که زمینه‌های پیشرفت تحصیلی را فراهم می‌کند. تحقیقات نشان داده‌اند دانش‌آموزان موفق در حوزه تحصیل موفق، اغلب به شبکه‌های حمایتی قوی دسترسی دارند، دشواری‌های تحصیلی کمتری را تجربه می‌کنند و در مواجهه با موانع و چالش‌هایی که بخشی از روند تحصیل به‌شمار می‌روند، سرزندگی خود را حفظ می‌کنند (شادکام و همکاران، ۱۴۰۰). علاوه بر اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی، انگیزش و راهبردهای انگیزشی، یکی دیگر از متغیرهایی است که همواره مورد توجه صاحب‌نظران و متخصصان تعلیم و تربیت بوده است. انگیزش، فرآیندی درونی است که رفتار را در طول زمان فعال کرده، هدایت و حفظ می‌کند. در این میان، باورهای انگیزشی دسته‌ای از معیارهای شخصی و اجتماعی هستند که افراد برای انجام یک عمل به آن‌ها مراجعه می‌کنند (مقدم، ۱۳۹۸). در واقع، باورهای انگیزشی، گروهی از معیارهای شخصی و اجتماعی هستند که افراد برای انجام کار به آن‌ها مراجعه می‌کنند. این باورها، شامل معیارهایی درباره راهنمایی افراد برای انتخاب روش‌های انجام تکلیف است و از راه پیامدهای ناشی از رفتار، همانندسازی با دیگران و سایر عوامل تحت تاثیر قرار می‌گیرند و در موقعیت‌های مختلف ممکن است تغییر کنند (آرامی و همکاران، ۱۳۹۵). به عبارت دیگر، باورهای انگیزشی، دربرگیرنده معیارهایی در مورد استدلال افراد جهت انتخاب روش‌های انجام

¹. Academic Vitality

². Martin & Marsh

³. Comerford et al.

تکلیف بوده و به وسیله پیامدهای ناشی از رفتار، همانندسازی با دیگران و سایر عوامل تحت تأثیر قرار می‌گیرند و در موقعیت‌های مختلف، ممکن است تغییر کنند (زارع و صیدی، ۱۳۹۵). بسیاری از یافته‌های پژوهشی نیز نشان می‌دهند که باورهای انگیزشی سهم بسیار مهمی در عملکرد تحصیلی و موفقیت‌های دانش‌آموزان دارند (آرامی و همکاران، ۱۳۹۵). از دیدگاه آموزشی، انگیزه ساختاری سه وجهی دارد که در برگیرنده باورهای شخصی در مورد توانایی انجام فعالیت مورد نظر، دلائل و اهداف فرد برای انجام آن فعالیت و واکنش عاطفی مرتبط با انجام آن فعالیت، بوده که با یادگیری و پیشرفت تحصیلی مرتبط است (موسوی و طاهریان، ۱۳۹۸). با این وصف، به نظر می‌رسد انگیزش مناسب به استفاده از راهبردهای یادگیری مناسب منجر می‌شوند و این موضوع بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اثر مثبتی دارد. از همین‌رو، در صورتی که، دانش‌آموزان راهبردهای یادگیری مناسب و نتیجه‌بخش و استقامت لازم برای کاربست این راهبردها به شکل مطلوب در به نتیجه رساندن تکالیف داشته باشند، آن‌ها به یادگیرنده‌های کارآمدی تبدیل می‌شوند که برای یادگیری، انگیزه همیشگی خواهند داشت (درتاج و افشاریان، ۱۳۹۵). علاوه بر این، علت اهمیت توجه به مسئله باورهای انگیزشی افزایش رو به رشد آن در میان دانش‌آموزان و کاهش باورهای انگیزشی در طول دوره‌های تحصیلی می‌باشد. فرض بر این است که فراگیران در دوره‌های بالاتر تحصیلی، زمان کمتری را با معلم خود می‌گذرانند و ممکن است فرصت کمی داشته باشند تا رابطه‌ای صمیمانه با او برقرار کنند، در نتیجه این مسئله می‌تواند بر باورهای انگیزشی آنان تأثیر بگذارد. در این میان، یکی دیگر از عوامل موثر در باورهای انگیزشی، عوامل آموزشی است. از جمله این عوامل می‌توان به روش آموزش، برنامه درسی یا اهداف و انتظارات، وسایل آموزشی، نظام پاداش و تنبیه، حمایت عاطفی از فراگیران، افزایش احترام متقابل، اشتیاق معلم، رفتارهای معلم، افزایش تعاملات معلم و فراگیر و شیوه ارزشیابی اشاره داشت (مقدم، ۱۳۹۸). بی‌تردید، نوع مدرسه نیز در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار است. در مدارس دولتی، معمولاً بودجه و امکانات محدودی وجود دارد و فراهم ساختن تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی به سهولت انجام نمی‌شود. از طرفی، معلمان هر مدرسه، طبق نظر اداره آموزش و پرورش آن منطقه تعیین شده‌اند و بسیاری از اوقات، کادر مدرسه نمی‌تواند قدرت انتخاب زیادی در مورد معلمان متبحر و کارآزموده داشته باشد. در این صورت، ممکن است معلمی با توانایی تدریس ناکافی، سال‌ها در یک مدرسه دولتی کار کند. در حالی که، معمولاً در دبیرستان‌های غیردولتی، به دلیل بودجه‌ای که از والدین دریافت می‌شود، می‌توانند معلمانی را دعوت به کار کنند که از کیفیت تدریس آن‌ها اطمینان دارند. آن‌ها، همچنین، به نسبت نیاز مدرسه، مشاوران تحصیلی ماهر دارند که در برنامه‌ریزی، مدیریت زمان، کنترل هیجان‌ها و غیره از دانش‌آموزان حمایت و آنان را راهنمایی می‌کنند و بدین طریق، والدین می‌توانند صرفاً از طریق حفظ ارتباط خود با مشاور مدرسه، از وضعیت تحصیلی فرزندشان اطمینان پیدا کنند. علاوه بر این، امکانات بعضی از دبیرستان‌های غیردولتی به آموزش دروس محدود نمی‌شود. بلکه، از آن‌جا که این مدارس توانایی هزینه کردن بیشتری دارند و عقیده دارند که نوجوانان در سنینی قرار دارند که رشد هیجانی، عاطفی، سلامت جسمانی و روانی آن‌ها نیز به اندازه وضعیت تحصیلی‌شان اهمیت دارد، امکانات گوناگونی برای دانش‌آموزان فراهم می‌کنند. امکاناتی نظیر سالن مطالعه، آزمایشگاه، سالن بازی و ورزش، کارگاه‌های زبان آموزی، کامپیوتر و برنامه نویسی و غیره. در این فضا دانش‌آموزان می‌توانند در ابعاد گوناگون تحصیلی، جسمانی، روانی، هنری و غیره رشد نموده و آماده کنکور شوند و هم استعداد خود را کشف کنند و از همه مهم‌تر، روحیه خوبی داشته باشند. از آن‌جا که، نوع مدرسه از بابت دولتی و غیردولتی بودن به‌عنوان متغیر مستقل در این پژوهش مورد بررسی است، پژوهش‌هایی نیز به مقایسه انواع مدرسه در کشور ما پرداخته‌اند. جباری‌زادگان و شهرداری احمدی (۱۴۰۲) در مطالعه مقایسه هیجان تحصیلی، درگیری تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره اول دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی در آموزش مجازی نتیجه گرفتند بین هیجان تحصیلی، عملکرد تحصیلی و درگیری تحصیلی در گروه‌های دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی تفاوت معناداری وجود دارد. خادم‌لو (۱۴۰۰)، در بررسی مقایسه اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دولتی، غیردولتی و تیزهوشان شهرستان ساری، نشان داد میزان اشتیاق تحصیلی و خرده مقیاس‌های آن در دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان بیشتر از مدارس دولتی و غیر دولتی

است. همچنین، از نظر میزان اشتیاق تحصیلی و خرده مقیاس‌های آن بعد از دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان، دانش‌آموزان مدارس غیردولتی و در آخر دانش‌آموزان مدارس دولتی قرار دارند. رمضان شیرازی و صابری (۱۳۹۷)، در مطالعه مقایسه انگیزش پیشرفت در دانش‌آموزان مدارس فرزنانگان، غیرانتفاعی و دولتی مدارس متوسطه دوره اول شهر تهران، به این نتیجه رسیدند که بین انگیزش پیشرفت در دانش‌آموزان مدارس فرزنانگان، غیرانتفاعی و دولتی تفاوت معناداری وجود دارد، بدین صورت که، دانش‌آموزان مدارس فرزنانگان، انگیزش پیشرفت بیشتری را نشان دادند. لذا، کیفیت و نوع مدارس در شکل‌گیری انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان نقش مهمی را ایفا می‌کند. سخاوت‌نیا (۱۳۹۷)، در بررسی مقایسه خلاقیت، خودکارآمدی و انگیزش پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه دولتی و غیر دولتی و تیزهوشان شهرستان سبزوار، نشان داد دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان و دولتی در خلاقیت و انگیزش تحصیلی نسبت به دانش‌آموزان مدارس غیردولتی از نمرات بالاتری برخوردار هستند. اما، از نظر خودکارآمدی، دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان، دولتی و غیردولتی برابر هستند. رضایی‌راد و ساداتی مطلق (۱۳۹۶) در بررسی مقایسه انگیزه پیشرفت، اعتمادبه‌نفس، احساس تعلق به مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مدارس دولتی، نمونه‌دولتی، هوشمند و تیزهوشان، نشان دادند که انگیزه پیشرفت، اعتمادبه‌نفس، احساس تعلق به مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در مدارس دولتی، نمونه دولتی، هوشمند و تیزهوشان متفاوت است. کرامتی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی، مقایسه فضای آموزشی مدارس دولتی و غیر دولتی شهر کرج، نشان دادند اجزای فضای آموزشی شامل تعداد دانش‌آموزان کلاس، نوع تخته کلاس، فاصله تخته تا اولین ردیف، ارتفاع تابلو از سکوی تدریس، نوع چیدمان کلاس، تعداد پنجره‌های کلاس، ابعاد پنجره‌های کلاس، میزان نور طبیعی، جهت ورود نور به کلاس، قابل رویت بودن نوشته‌های روی تخته از تمامی بخش‌های کلاس، رنگ‌آمیزی کلاس، میزان دمای کلاس و مکان‌های همجوار کلاس و مولفه‌های عملکرد تحصیلی شامل تاثیرات هیجانی، برنامه‌ریزی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش دارای تفاوت معناداری در مدارس دولتی و غیردولتی است. سبزواری و همکاران (۱۳۹۴) در بررسی مقایسه ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی مدارس غیردولتی بدون کیف و دولتی شهر اصفهان، نشان دادند بین مهارت اجتماعی دانش‌آموزان مدارس بدون کیف و دولتی تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین، میان این دو گروه در ابعاد ابراز وجود و کنترل خود نیز تفاوت معناداری وجود داشته است. نظری و همکاران (۱۳۹۲) در بررسی ارزیابی والدین از عملکرد کارکنان مدارس دولتی و غیردولتی بر اساس ابعاد مشتری محور، نشان دادند مدارس غیردولتی در مشتری محوری (ابعاد فیزیکی، اطمینان‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، ضمانت و تضمین، همدلی و انتقادپذیری) مشتری محورتر از مدارس دولتی می‌باشند. با عنایت به موارد مطرح شده، از یک سو، به نظر می‌رسد پژوهشگران در برخورد با متغیرهایی مانند اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی، نوعی نگاهی تک بعدی به مساله داشته‌اند و نیاز به سطوحی از مطالعات وجود دارد که در حوزه‌هایی عمیق‌تر و به مسائل مهم‌تری پرداخته شود تا بتوان اشتیاق، سرزندگی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان را ارتقاء داده و بهبود بخشید. از دیگر سو، از آن جا که، تفاوت مدارس غیردولتی با دولتی بیشتر به منبع تأمین سرمایه آن‌ها مربوط می‌شود و مدارس غیردولتی منبع تأمین سرمایه خود را والدین و اخذ شهریه از آن‌ها در نظر می‌گیرند، به همین دلیل، امکانات و تجهیزات بیشتری نسبت به مدارس دولتی برای مدارس خود فراهم می‌کنند که از آن جمله می‌توان به تعداد کمتر دانش‌آموزان در هر کلاس، آزمایشگاه، سالن ورزشی، کلاس‌های فوق برنامه، تغذیه دانش‌آموزان و غیره اشاره کرد. از سویی، در مدارس دولتی با توجه به این که منبع تأمین سرمایه، دولت محسوب می‌شود، امکانات به مراتب کمتری نسبت به مدارس غیردولتی موجود است و این مدارس از طریق مشارکت مردم، مطابق اهداف، ضوابط، برنامه‌ها و دستورالعمل‌های عمومی وزارت آموزش و پرورش تحت نظارت آن وزارتخانه تأسیس و اداره می‌شوند. همین تفاوت‌ها ممکن است سبب اختلافاتی در ابعاد مختلف زندگی دانش‌آموزان و حتی سرنوشت آنان گردد. با این وصف، سوال اصلی پژوهش حاضر این است که، آیا اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی در بین دانش‌آموزان مدارس متوسطه اول دولتی و غیردولتی استان مازندران متفاوت است؟

روش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی؛ از نظر گردآوری اطلاعات و داده‌ها از نوع پژوهش‌های توصیفی و از نظر روش تحقیق، پس‌رویدادی یا علی-مقایسه‌ای است. خاطر نشان می‌سازد در روش تحقیق علی-مقایسه‌ای با مطالعه یک یا چند ویژگی در گروه‌های مستقل (در این پژوهش: دانش‌آموز مدرسه دولتی یا غیردولتی بودن)، به بررسی تاثیر پدیده مورد مطالعه بر متغیر وابسته (در این‌جا: اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی) پرداخته می‌شود. با این وصف، جامعه آماری، از دو بخش تشکیل شده است. جامعه آماری نخست شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مشغول به تحصیل در مدارس غیردولتی دوره متوسطه اول آموزش و پرورش استان مازندران در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ به تعداد ۱۰۸۳۵۷ نفر. هم‌چنین، جامعه آماری دوم شامل تمامی دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در کلیه مدارس دولتی دوره متوسطه اول آموزش و پرورش استان مازندران در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ به تعداد ۲۳۲۷۶ نفر. جهت انتخاب حجم نمونه از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) مراجعه شده است. این جدول در سطح اطمینان نود و پنج درصد ($\alpha=0/05$) بالاترین حجم نمونه را نشان می‌دهد. بر این اساس، تعداد نمونه برای جامعه آماری نخست برابر با ۳۸۴ نفر و برای جامعه آماری دوم برابر با ۳۷۹ نفر به دست آمد. برای انتخاب اعضاء نمونه آماری، از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. بر این اساس، استان مازندران از نظر موقعیت جغرافیایی و پراکندگی شهرستان/منطقه آموزش و پرورش به نواحی غرب (بلده، تنکابن، چالوس، چمستان، رامسر، عباس‌آباد، فریدونکنار، کجور، کلاردشت، محمودآباد، نور و نوشهر)، نواحی مرکز (آمل، بابل، بابلسر، بندپی شرقی، بندپی غربی، بهنمیر، جویبار، چهاردانگه، دودانگه، ساری ۱، ساری ۲، سوادکوه، سوادکوه شمالی، سیمرغ، قائم‌شهر و لاریجان) و نواحی شرق (بهشهر، گلوگاه، میانرود و نکا) تقسیم شد. به‌طور کامل تصادفی شده (براساس قرعه‌کشی) ناحیه مرکز انتخاب شد (خوشه نخست)؛ در میان شهرستان/منطقه آموزش و پرورش در مرکز استان مازندران به‌طور کامل تصادفی، ۸ شهرستان/منطقه آمل، بابل، بهنمیر، جویبار، ساری ۱، ساری ۲، سوادکوه و قائم‌شهر، انتخاب شدند (خوشه دوم)؛ در ادامه، از میان دانش‌آموزان دختر و پسر، به تصادف دانش‌آموزان دختر (خوشه سوم) و از بین پایه‌های متوسطه اول (هفتم، هشتم و نهم)، به تصادف پایه نهم (خوشه چهارم)؛ انتخاب شدند. جهت اندازه‌گیری متغیرها نیز از سه پرسشنامه استاندارد (پیش‌ساخته) به شرح زیر استفاده شده است:

* **پرسشنامه اشتیاق تحصیلی:** جهت سنجش اشتیاق تحصیلی، از پرسشنامه رسولی خورشیدی و همکاران (۱۳۹۸) که آن را جهت استفاده در مدارس ایرانی توسعه دادند، استفاده شده است. این پرسشنامه با ۲۰ گویه (سوال)، اشتیاق تحصیلی و پنج خرده مقیاس اشتیاق رفتاری (گویه‌های ۷-۱)، اشتیاق پویایی (گویه‌های ۱۲-۸)، اشتیاق خودسامانی (گویه‌های ۱۵-۱۳)، اشتیاق عاطفی (گویه‌های ۱۸-۱۶) و اشتیاق شناختی (گویه‌های ۲۰-۱۹)، را اندازه‌گیری می‌کند. نمره‌گذاری آن بر اساس مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای و طیف نگرش سنج لیکرت است. به‌طوری که در پاسخ به هر سوال، هر گزینه امتیازی از ۱ تا ۵ دارد. پاسخگویان برای انتخاب گزینه کاملاً مخالفم، ۱ امتیاز؛ مخالفم، ۲ امتیاز؛ نه مخالف و نه موافق، ۳ امتیاز؛ موافقم، ۴ امتیاز و کاملاً موافقم، ۵ امتیاز، کسب می‌نمایند. رسولی خورشیدی و همکاران (۱۳۹۸) گزارش نمودند که این پرسشنامه علاوه بر روایی صوری و محتوایی، از روایی همگرا نیز برخوردار است. پایایی به روش همسانی درونی و ضریب آلفای کرونباخ برای کل سوالات پرسشنامه ۰/۷۸، محاسبه شد که حاکی از همسانی درونی رضایتبخش مقیاس بوده است. به‌رغم استاندارد بودن پرسشنامه، در این پژوهش نیز روایی صوری و محتوایی با نظر هفت تن از متخصصان حوزه علوم تربیتی با درجه علمی دکتری تایید شد و به روش همسانی درونی، مقدار ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۴ محاسبه شد.

* **پرسشنامه سرزندگی تحصیلی:** ابزار سنجش سرزندگی تحصیلی پرسشنامه طراحی شده توسط حسین‌چاری و دهقانی-زاده (۱۳۹۱) بوده است. این آزمون قادر است با ۹ سوال سرزندگی تحصیلی را اندازه‌گیری نماید. نمره‌گذاری مقیاس بر اساس مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای و طیف نگرش سنج لیکرت است، به‌طوری که در پاسخ به هر سوال، هر گزینه امتیازی از ۱ تا ۵ دارد.

آزمودنی برای انتخاب گزینه خیلی کم، ۱ امتیاز؛ کم، ۲ امتیاز؛ تا حدی، ۳ امتیاز؛ زیاد، ۴ امتیاز و خیلی زیاد، ۵ امتیاز، کسب می‌نماید. حسین چاری و دهقانی‌زاده (۱۳۹۱) برای محاسبه روایی از روش روایی سازه و روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده کردند که در آن ۹ گویه مذکور در مجموع، ۳۷ درصد از واریانس متغیر سرزندگی تحصیلی را تبیین نمود. در حقیقت، نتایج تحلیل عاملی، روایی سازه آزمون را تأیید کردند. جهت تعیین مقدار پایایی از روش همسانی درونی و از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، میزان پایایی برای کل پرسشنامه (۹ گویه) برابر ۰/۷۵ است (حسین چاری و دهقانی‌زاده، ۱۳۹۱). به‌رغم استاندارد بودن پرسشنامه، در این پژوهش نیز روایی صوری و محتوایی با نظر هفت تن از متخصصان حوزه علوم تربیتی با درجه علمی دکتری تأیید شد و به روش همسانی درونی، مقدار ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۱ محاسبه شد.

***پرسشنامه انگیزش تحصیلی:** جهت اندازه‌گیری انگیزش تحصیلی از پرسشنامه پنتریچ و همکاران (۱۹۹۱) استفاده شد که در قالب ۳۱ سوال، ۳ خرده‌مقیاس (عامل) ارزش‌گذاری درونی (گویه‌های ۱۸-۱)، خودکارآمدی (گویه‌های ۲۶-۱۹) و اضطراب امتحان (گویه‌های ۳۱-۲۷)، را می‌سنجد. نحوه پاسخ به سوالات این پرسشنامه، شامل طیف نگرش سنج پنج درجه‌ای لیکرت (۱: اصلا در مورد من صحیح نیست تا ۵: کاملا در مورد من صحیح است) می‌باشد. در پژوهش در تاج و افشاریان (۱۳۹۵) با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، روایی سازه، خرده‌مقیاس‌های مدنظر این مقیاس، تأیید شد. میزان آلفای کرونباخ برای کل سوالات برابر ۰/۸۸ به دست آمد که تأیید کننده پایایی مناسب و مطلوب آن است. به‌رغم استاندارد بودن پرسشنامه، در این پژوهش نیز روایی صوری و محتوایی با نظر هفت تن از متخصصان حوزه علوم تربیتی با درجه علمی دکتری تأیید شد و به روش همسانی درونی، مقدار ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۹ محاسبه شد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی بوده است. لذا، پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و اطمینان از کامل بودن آن‌ها، اقدام به کدگذاری مشخصات فردی و اطلاعات به‌دست آمده گردید و سپس کدهای مذکور با استفاده از برنامه SPSS26، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به‌طوری‌که، جهت مقایسه اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه اول دولتی و غیردولتی استان مازندران از آزمون t برای گروه‌های مستقل استفاده شده است. لازم به توضیح است کلیه مباحث آماری در سطح معنی‌داری ($\alpha=0/05$) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

با توجه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انجام شده، جنسیت نمونه آماری، دختر که مشغول به تحصیل در پایه نهم می‌باشند. جدول ۱، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی (کمینه، بیشینه، میانگین نظری (نقطه برش)، میانگین نمونه و انحراف استاندارد) متغیرهای اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی را نشان می‌دهد.

جدول ۱: شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی

متغیرها	مدرسه	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین نظری	میانگین	انحراف استاندارد
اشتیاق تحصیلی	غیردولتی	۳۷۹	۱/۵۰	۴/۹۸	۳	۴/۳۹	۰/۷۷
	دولتی	۳۸۴	۱/۲۰	۴/۹۸	۳	۴/۱۸	۰/۶۴
سرزندگی تحصیلی	غیردولتی	۳۷۹	۱/۸۰	۴/۹۳	۳	۴/۵۳	۰/۵۵
	دولتی	۳۸۴	۱/۲۶	۴/۹۴	۳	۴/۰۷	۰/۸۰
انگیزه تحصیلی	غیردولتی	۳۷۹	۱/۵۰	۴/۹۶	۳	۳/۸۹	۱/۰۱
	دولتی	۳۸۴	۱/۳۰	۴/۹۵	۲	۳/۷۹	۰/۸۹

جدول ۱، نشان داد در مدارس غیردولتی، میانگین \pm انحراف استاندارد کسب شده دانش‌آموزان از متغیرهای اشتیاق تحصیلی ($0/77 \pm 4/39$)، سرزندگی تحصیلی ($0/55 \pm 4/53$) و انگیزه تحصیلی ($1/01 \pm 3/89$)، از میانگین نظری (یا نقطه برش: ۳)

بیشتر است. در مدارس دولتی نیز نمرات کسب شده اشتیاق تحصیلی ($0/64 \pm 4/18$)، سرزندگی تحصیلی ($0/80 \pm 4/07$) و انگیزه تحصیلی ($0/89 \pm 3/79$)، از میانگین نظری (۳) بیشتر است. از طرفی، میانگین متغیرهای اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس غیردولتی بیشتر از مدارس دولتی می باشد.

در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، مقادیر آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف برای سنجش نرمال بودن هر یک از متغیرهای وابسته اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی نشان داد این متغیرها از یک توزیع نرمال برخوردار هستند، چراکه مقدار سطح معناداری (Sig.) از مقدار $0/05$ بزرگتر است. همچنین، فرض همگنی واریانس‌ها نیز مورد تایید داده‌ها بوده است. چراکه، مقدار به دست آمده برای سطح معناداری (Sig.)، در هر یک از متغیرهای وابسته در دو گروه مستقل (دانش‌آموزان مدارس غیردولتی و دانش‌آموزان مدارس دولتی) از مقدار $0/05$ بزرگتر است. لذا، برابری واریانس‌ها در بین متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد که توزیع نمرات آزمودنی‌ها در گروه‌ها، یکنواخت بوده است و از نظر آماری تغییرات قابل ملاحظه‌ای ندارد.

جدول ۲، نتایج آزمون t مستقل جهت مقایسه اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه اول دولتی و غیردولتی استان مازندران را نشان می‌دهد.

جدول ۲: آزمون t مستقل؛ مقایسه اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی در گروه‌ها

متغیرها	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	Sig.
اشتیاق تحصیلی	غیردولتی	۳۷۹	۴/۳۹	۰/۷۷	۴/۱۳	۷۶۱	۰/۰۰۰
	دولتی	۳۸۴	۴/۱۸	۰/۶۴			
سرزندگی تحصیلی	غیردولتی	۳۷۹	۴/۵۳	۰/۵۵	۹/۳۱	۷۶۱	۰/۰۰۰
	دولتی	۳۸۴	۴/۰۷	۰/۸۰			
انگیزه تحصیلی	غیردولتی	۳۷۹	۳/۸۹	۱/۰۱	۱/۴۷	۷۶۱	۰/۱۴۱
	دولتی	۳۸۴	۳/۷۹	۰/۸۹			

جدول ۲، نشان داد در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، در مقایسه متغیرهای اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی فرضیه صفر (H_0) مبنی بر عدم وجود تفاوت (اختلاف) معنی‌دار بین دو گروه مستقل، رد می‌گردد و در مقابل، فرضیه پژوهشی (H_1) مبنی بر وجود تفاوت معنی‌دار آماری بین دو گروه مستقل تایید می‌شود. چرا که، مقدار محاسبه شده برای سطح معنی‌داری ($\text{Sig.} = 0/000 < \alpha = 0/05$) از مقدار پیش‌بینی شده خطا ($\alpha = 0/05$) کوچکتر است. یعنی داریم: ($\text{Sig.} = 0/000 < \alpha = 0/05$). در واقع، از لحاظ آماری میانگین اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس غیردولتی (۴/۳۹) با میانگین اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس دولتی (۴/۱۸)، همچنین، میانگین سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس غیردولتی (۴/۵۳) با میانگین سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس دولتی (۴/۰۷)، تفاوت آماری معنی‌داری دارند. بنابراین، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی دوره متوسطه اول متفاوت است. اما، در مقایسه متغیر انگیزه تحصیلی در دو گروه مورد مطالعه، تفاوت آماری معناداری در دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی دوره متوسطه اول وجود ندارد. زیرا، مقدار محاسبه شده برای سطح معنی‌داری (Sig.) از مقدار پیش‌بینی شده خطا ($\alpha = 0/05$) بزرگتر است. یعنی داریم: ($\text{Sig.} = 0/141 < \alpha = 0/05$).

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف مقایسه اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه اول دولتی و غیردولتی استان مازندران، انجام شده است. یافته‌ها نشان داد از لحاظ آماری میانگین اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس غیردولتی با میانگین اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس دولتی، همچنین، میانگین سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس غیردولتی با میانگین سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس دولتی، تفاوت آماری معنی‌داری دارند. بنابراین، اشتیاق تحصیلی و

سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی دوره متوسطه اول استان مازندران متفاوت است. اما، تفاوت آماری معناداری در میزان انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی دوره متوسطه اول استان مازندران وجود ندارد. این نتایج بیانگر این موضوع هستند که نوع مدرسه می‌تواند بر برخی از متغیرهای روان‌شناختی و مدرسه‌ای تأثیرگذار باشد. در همین ارتباط، در پژوهشی همسو خادم‌لو (۱۴۰۰) نشان داد میزان اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس غیردولتی بیشتر از دانش‌آموزان مدارس دولتی است. با این حال، در پژوهشی ناهمسو، سخاوت‌نیا (۱۳۹۷)، نشان داد دانش‌آموزان مدارس دولتی، انگیزش تحصیلی بالاتری نسبت به دانش‌آموزان مدارس غیردولتی دارند. در حالی که، این پژوهش نشان داد از نظر انگیزش تحصیلی، دو گروه با این که نمرات متفاوتی به دست آوردند، اما، این تفاوت‌ها از نظر آماری، معنادار نبوده است. جباری‌زادگان و شهریاری احمدی (۱۴۰۲) نشان دادند بین هیجان تحصیلی، عملکرد تحصیلی و درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی تفاوت معناداری وجود دارد که به نوعی با نتایج این پژوهش همسو است. اگرچه، نوع متغیرهای وابسته متفاوت است، اما، در مقیاس کلی‌تر، نوع مدرسه در نتیجه به دست آمده تأثیرگذار بوده است. هم‌چنین، این پژوهش با پژوهش‌های رضایی‌راد و ساداتی مطلق (۱۳۹۶) و کرامتی و همکاران (۱۳۹۶) همسو است. همان‌گونه که، پژوهش رمضان شیرازی و صابری (۱۳۹۷)، نشان داد، کیفیت و نوع مدارس در دانش‌آموزان نقش مهمی را ایفا می‌کنند. در تبیین نتیجه به دست آمده می‌توان اظهار داشت، مدارس غیردولتی منبع تأمین سرمایه خود را والدین و اخذ شهریه از آن‌ها در نظر می‌گیرند. به همین دلیل هم امکانات بیشتری نسبت به مدارس دولتی برای مدارس خود فراهم می‌کنند که از آن جمله می‌توان به تعداد کمتر دانش‌آموزان در هر کلاس، توجه به تغذیه و بهداشت دانش‌آموزان، مشاوره و برنامه ریزی، برنامه‌های جانبی، کلاس‌های فوق برنامه و غیره اشاره داشت. اما، در مدارس دولتی، امکانات به مراتب کمتری نسبت به مدارس غیر انتفاعی موجود است. لذا، دانش‌آموزان مدارس غیردولتی، به برنامه‌ها و خدمات آموزشی متمایزی فراتر از آنچه در مدارس دولتی ارائه می‌شود، دسترسی دارند و در نتیجه توانایی بالقوه اثبات شده‌ای در یک یا چند زمینه دارند که می‌توان به استعداد خاص، تفکر خلاق و سازنده، توانایی رهبری و توانایی روانی و حرکتی، اشاره داشت. به عبارت دیگر، در مقایسه با مدارس دولتی، مدارس غیردولتی به خاطر کسب منابع مالی مورد نیاز فعالیت‌های آموزش و پرورش مطابق با تقاضای والدین و دانش‌آموزان می‌توانند خدمات متنوع‌تری اعم از خدمات علمی، آموزشی، آزمایشگاهی، هنری، ورزشی و پرورشی ارائه نمایند. از همین رو، مدارس غیردولتی می‌توانند جهت بنای الگوی تغییرات مناسب برای شکستن روال عادی و سنتی نامطلوب موجود در مدارس مطابق اهداف تعلیم و تربیت جدید، کاربست بهینه فناوری‌های آموزشی، یادگیری الکترونیکی و سایر، یادگیری مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی مجازی، اعمال مدیریت آموزشی مناسب برای ارزشیابی و سنجش رشد دانش‌آموزان، اجرای روش‌های جدید مناسب تدریس و همیاری، جهت ارتقاء سطح علمی و آموزشی دانش‌آموزان و هدایت تحصیلی و شغلی مناسب استفاده نمایند. آن‌ها هم‌چنین به نسبت نیاز مدرسه، مشاوران تحصیلی ماهر دارند که در برنامه‌ریزی، مدیریت زمان، کنترل هیجان‌ات و غیره از دانش‌آموزان حمایت و آنان را راهنمایی می‌کنند و بدین طریق، والدین می‌توانند صرفاً از طریق حفظ ارتباط خود با مشاور مدرسه، از وضعیت تحصیلی فرزندشان اطمینان پیدا کنند. علاوه بر این، امکانات بعضی از دبیرستان‌های غیردولتی به آموزش دروس محدود نمی‌شود. بلکه، از آن‌جا که این مدارس توانایی هزینه کردن بیشتری دارند و عقیده دارند که کودکان و نوجوانان در سنینی قرار دارند که رشد هیجانی، عاطفی، سلامت جسمانی و روانی آن‌ها نیز به اندازه وضعیت تحصیلی‌شان اهمیت دارد، امکانات گوناگونی برای دانش‌آموزان فراهم می‌کنند. امکاناتی نظیر سالن مطالعه، سالن بازی و ورزش، زبان آموزی، کامپیوتر و برنامه نویسی، آزمایشگاه و غیره. در این فضا دانش‌آموزان می‌توانند در ابعاد گوناگون تحصیلی، جسمانی، روانی، هنری و غیره رشد نموده، هم استعداد خود را کشف کنند و از همه مهم‌تر، اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی بالاتری داشته باشند. هر پژوهشی که در ماهیت به دنبال ارتباط بین عوامل و تأثیر آن‌هاست، در بطن خود مجموعه محدودیت‌هایی را نیز داراست. این محدودیت‌ها ممکن است بر سر راه پژوهش ظاهر شده و امر پژوهش را دچار مشکلاتی نموده و تعمیم نتایج را با دشواری مواجه

کنند. از جمله محدودیت های پژوهش حاضر می توان به نحوه جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه بسته پاسخ خودگزارشی و جامعه آماری دانش آموزان متوسطه اول استان مازندران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۰۳ به سبب استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چندمرحله ای اشاره داشت که باعث شده است از یک سو، تنها جنسیت دختر و تنها پایه نهم مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد. از دیگر سو، پژوهش حاضر از نوع مقطعی بوده و در آن داده های مطالعه در یک مقطع کوتاه گردآوری شدند، در صورتی که دستیابی به یک فهم کامل از موضوع مورد بررسی، مستلزم انجام پژوهش طولی است. از همین رو، در تعمیم نتایج به جوامع آماری دیگر، نهایت توجه، دقت و احتیاط به عمل آید. از طرفی، یکی از مهم ترین محدودیت های این پژوهش می توان به عدم وجود تحقیقات مشابه و کم بودن تحقیقات (خصوصاً داخلی) اشاره کرد که امکان مقایسه نتایج این پژوهش با نتایج تحقیقات مشابه بیشتری امکان پذیر و میسر نبوده است. هم چنین، در پژوهش حاضر ممکن است متغیرهایی مانند وضعیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دانش آموزان بر نتایج تأثیرگذار بوده باشد. از همین رو، پیشنهاد می شود پژوهش هایی با طرح طولی جهت استنباط رابطه علت و معلولی در مورد متغیرهای این پژوهش صورت گیرد و تاثیر عوامل جمعیت شناختی نظیر جنسیت، سن و وضعیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دانش آموزان مورد بررسی و پیمایش دقیق تر و بیشتری قرار گیرد. توصیه می گردد علاقمندان به این حوزه از پژوهش با روش ها و ابزارهای دیگر، این پژوهش را در سایر استان ها تکرار و نتایج را با نتایج حاصل از این پژوهش مقایسه نمایند. هم چنین، پیشنهاد می گردد نسبت به ایجاد، بهبود و تقویت، رشد و توسعه اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی در دانش آموزان مدارس متوسطه اول اعم از دولتی، غیردولتی، تیزهوشان و غیره، توجه بیشتری از سوی مسئولان و دست اندکاران امر نشان داده شود. از همین رو، پیشنهاد می شود تمهیداتی از سوی مدیران مدارس با همکاری خانواده ها و انجمن اولیاء و مربیان در نظر گرفته شود تا با دعوت از متخصصان و صاحب نظران در مدرسه، آگاهی های لازم برای دانش آموزان و والدین آنان و حتی معلمان و دبیران، درباره مسائل مهم تحصیلی از جمله متغیرهای اشتیاق تحصیلی، سرزندگی تحصیلی و انگیزه تحصیلی فراهم گردد. هم چنین، پیشنهاد می گردد، تمهیداتی در نظر گرفته شود تا با واگذاری مسئولیت هایی در مدرسه مانند عضویت در گروه های هنری و ورزشی و غیره و حتی برخی مسئولیت های کلاسی به دانش آموزان از جمله سرگروه نمودن، انتظامات و غیره، سبب تقویت اشتیاق و انگیزش تحصیلی و افزایش باور خودکارآمدی و اعتماد به نفس در دانش آموزان گردد و در نتیجه، استفاده از فرصت های یادگیری به یک عادت قوی در دانش آموزان تبدیل شود که نیاز است مورد اهتمام جدی معلمان و مدیریت مدارس قرار گیرد.

منابع

- آرامی، زهرا؛ منشئی، غلامرضا؛ عابدی، احمد؛ و شریفی، طیبه. (۱۳۹۵). مقایسه باورهای انگیزشی، مهارت های فراشناختی و یادگیری خودتنظیمی دانش آموزان تیزهوش و عادی شهر اصفهان. **دوفصلنامه رویکردهای نوین آموزشی**، ۱۱(۲)، ۷۰-۵۹.
- اخوی ثمرین، زهرا؛ اکبری، مهدی و ترابی، نغمه. (۱۴۰۰). بررسی نقش جهت گیری هدف پیشرفت، منزلت هویت تحصیلی و کمک طلبی تحصیلی در پیش بینی پایستگی تحصیلی. **مجله توسعه آموزش جندی شاپور اهواز**، ۱۲(ویژه نامه)، ۱۳-۱.
- باقری، قدرت اله؛ غضنفری، احمد و نیکدل، فریبرز. (۱۳۹۸). بررسی ویژگی های روان سنجی پرسشنامه اشتیاق تحصیلی فردریکز در دانش آموزان مقطع متوسطه دوم. **فصلنامه روان سنجی**، ۷(۲۸)، ۴۲-۲۳.
- جباری زادگان، شقایق؛ و شهریار احمدی، منصوره. (۱۴۰۲). مقایسه هیجان تحصیلی، درگیری تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره اول دبیرستان های دولتی و غیردولتی در آموزش مجازی. **پیشرفت های نوین در علوم رفتاری**، ۸(۵۶)، ۱۹۳-۱۸۲.

- جلیلیان، سهیلا، عظیم‌پور، احسان و قلی‌زاده، نعمت اله. (۱۳۹۷). پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی بر اساس اشتیاق تحصیلی و سرسختی روان‌شناختی در دانش‌آموزان دوره متوسطه. **دوفصلنامه مطالعات آموزش و آموزشگاهی**، ۷(۱۸)، ۱۴۰-۱۲۳.
- حسین‌چاری، مسعود و دهقانی‌زاده، محمدحسین. (۱۳۹۱). سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوی ارتباطی خانواده؛ نقش واسطه‌ای خودکارآمدی. **مجله مطالعات آموزش و یادگیری**، ۴(۲)، ۴۷-۲۱.
- حیرانی، طیبه و موسوی، فرانک. (۱۴۰۱). ادراک از محیط کلاس درس و رابطه آن با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان. **فصلنامه نوآوری‌های مدیریت آموزشی**، ۱۷(۳)، ۸۰-۶۵.
- خادملو، مریم. (۱۴۰۰). مقایسه اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دولتی، غیردولتی و تیزهوشان شهرستان ساری. **پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و علوم انسانی**، ۲(۵)، ۴۰-۳۰.
- درتاج، فریبرز؛ و افشاریان، ندا. (۱۳۹۵). ارزیابی ساختار عاملی پرسشنامه راهبردهای انگیزشی برای یادگیری در دانش‌آموزان ایرانی. **فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی**، ۶(۲۳)، ۴۳-۲۳.
- رادمنش، عصمت؛ درتاج، فریبرز؛ سعدی‌پور، اسماعیل؛ دلاور، علی و اسدزاده، حسن. (۱۴۰۱). تدوین و اعتباریابی بسته‌ی آموزشی ذهنیت پویا مبتنی بر نظریه‌ی باورهای هوشی دوئک و بررسی اثربخشی آن بر سرسختی و تعلل‌ورزی تحصیلی دانش‌آموزان دختر. **فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی**، ۱۷(۶۶)، ۱۴۰-۱۳۱.
- رحیمی، مهدی و زارعی، الهام. (۱۳۹۵). بررسی نقش ابعاد دلبستگی بزرگسالی در سرزندگی تحصیلی با واسطه‌گری ابعاد خودکارآمدی مقابله با مشکلات و کمال‌گرایی. **فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی**، ۳(۱۲)، ۶۸-۵۷.
- رسولی‌خورشیدی، فاطمه؛ عرب‌عامری، محمد و بهرامی، معصومه. (۱۳۹۸). سنجش مقیاس پنج مؤلفه‌ای اشتیاق دانش‌آموز در مدرسه. **مجله مطالعات روان‌شناسی تربیتی**، ۱۵(۳۴)، ۹۲-۷۷.
- رضایی‌راد، مجتبی؛ و ساداتی‌مطلق، سیده لیلا. (۱۳۹۶). مقایسه انگیزه پیشرفت، اعتمادبه‌نفس، احساس تعلق به مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مدارس دولتی، نمونه‌دولتی، هوشمند و تیزهوشان. **پژوهش در برنامه‌ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه‌ریزی درسی)**، ۱۴(۲۸)، ۷۴-۶۷.
- رمضان شیرازی، محبوبه؛ و صابری، هایده. (۱۳۹۷). مقایسه انگیزش پیشرفت در موزان مدارس فرزندان، غیرانتفاعی و دولتی مدارس متوسطه دوره اول شهر تهران در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶. **چهارمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها**، تهران، دانشگاه پیام نور.
- زارع، حسین؛ و صیدی، فریده. (۱۳۹۵). بررسی نقش باورهای انگیزشی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی با میانجی‌گری کمال‌گرایی. **فصلنامه مطالعات آموزشی و آموزشگاهی**، ۵(۱)، ۹۸-۸۳.
- زارع پاک ضیابری، سیده فاطمه و دبیری، سولماز. (۱۴۰۱). پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانشجویان بر اساس اهداف پیشرفت تحصیلی: نقش واسطه‌ای تاب‌آوری تحصیلی. **مجله مطالعات روانشناسی تربیتی**، ۱۹(۴۸)، ۹۹-۸۰.
- سبزواری، مریم؛ لیاقتدار، محمدجواد؛ و عابدی، احمد. (۱۳۹۴). مقایسه ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی مدارس غیردولتی بدون کیف و دولتی شهر اصفهان. **رویکردهای نوین آموزشی**، ۱۰(۱)، ۱۲۰-۱۰۵.
- سخت‌نیا، فاطمه. (۱۳۹۷). **مقایسه خلاقیت، خودکارآمدی و انگیزش پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه دولتی و غیردولتی و تیزهوشان شهرستان سبزواری**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی سبزواری.

- شادکام، حسن؛ یعقوبی، ابوالقاسم؛ زنگنه مطلق، فیروزه؛ پیرانی، ذبیح و محقق، حسین. (۱۴۰۰). تدوین مدل سرزندگی تحصیلی بر اساس معنا در زندگی با میانجی‌گری شادکامی در دانش‌آموزان. **مجله پژوهش‌نامه روان‌شناسی مثبت**، ۷(۴)، ۴۱-۵۴.
- عبدی، علی و زندی پیام، آرش. (۱۳۹۹). مدل عملکرد تحصیلی براساس هویت تحصیلی، سرزندگی تحصیلی، شکفتگی، خودکارآمدی تحصیلی. **مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی**، ۲۰(۳۹)، ۳۲۸-۳۳۷.
- مقدم، زینب. (۱۳۹۸). بررسی مقایسه‌ای باورهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری خودتنظیم دانشجویان دوره‌های کارشناسی ارشد دانشگاه‌های دولتی و پیام نور استان همدان. **پژوهش‌های آموزش و یادگیری**، ۱۶(۱): ۹۱-۱۱۰.
- موسوی، سیده فاطمه؛ و طاهریان، مونا. (۱۳۹۸). مقایسه دل‌بستگی به مکان، استرس زندگی دانشجویی و انگیزش تحصیلی در دانشجویان بومی و غیربومی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. **مجله مطالعات روان‌شناسی تربیتی**، ۱۶(۳۴)، ۱۸۵-۲۱۰.
- مهدی‌زاده، فریده و مومنی‌مهموئی، حسین. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین هویت تحصیلی و نگرش نسبت به مدرسه با اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان. **فصلنامه آموزش در علوم انتظامی**، ۶(۲۱)، ۷۱-۹۱.
- نظری، رقیه؛ وزیر، مژده؛ و عدلی، فریبا. (۱۳۹۲). ارزیابی والدین از عملکرد کارکنان مدارس دولتی و غیردولتی بر اساس ابعاد مشتری محوری مدل سروکوال. **اندیشه‌های نوین تربیتی**، ۹(۲)، ۱۷۴-۱۵۱.
- ویسکرمی، حسنعلی و یوسف‌وند، لیلا. (۱۳۹۷). بررسی نقش سرزندگی تحصیلی و شادکامی در پیش‌بینی خلاقیت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. **پژوهش در آموزش علوم پزشکی**، ۱۰(۲)، ۳۷-۲۸.
- Closson, L. M., & Boutilier, R. R. (2017). Perfectionism, academic engagement, and procrastination among undergraduates: The moderating role of honors student status. **Learning and Individual Differences**, 57, 157-162.
- Comerford, J., Batteson, T., & Tormey, R. (2015). Academic buoyancy in second level schools: insights from Ireland. **Journal of Social and Behavioral Sciences**, (197), 98-103.
- Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2008). Academic buoyancy: towards an understanding of students' everyday academic resilience. **Journal of School Psychology**, 46(1), 53-83.
- Reyes, C. R., Brackett, M. A., Rivers, S. E., White, M., & Salovey, P. (2012). Classroom Emotional Climate, Student Engagement, and Academic Achievement. **Journal of Educational Psychology**, 104(3), 700-712.
- Shaari, A. S., Yusoff, N. M., Ghazali, I. M., Osman, R. H., & Dzahir, N. F. M. (2014). The Relationship between Lecturers' Teaching Style and Students' Academic Engagement. **Journal of Social and Behavioral Sciences**, 118(1), 10-20.
- Strobel, M., Tumasjan, A., & Spörrle, M. (2011). Be yourself, believe in yourself, and be happy: Self-efficacy as a mediator between personality factors and subjective well-being. **Scandinavian Journal of Psychology**, 52, 43-48.